

OKROGLA MIZA O USTAŠKEM KONCENTRACIJSKEM TABORIŠČU JASENOVAC

Jasenovac, 21. aprila 1984

V Jasenovcu, med leti 1941 in 1945 največjem koncentracijskem taborišču na ozemlju Jugoslavije, se je aprila 1984 zbralo okoli štirideset udeležencev, raziskovalcev in nekdanjih jetnikov, na posvetovanju o taborišču Jasenovac (dejansko jih je bilo šest, a pod enotno upravo), ki ga je priredilo Spominsko območje Jasenovac. Na mestu nekdanjega osrednjega taborišča (III — Ciglana) je danes muzej in šola, preostalo območje pa je urejeno kot spominski park. Vsako leto so tu že tradicionalne prireditve spominskega značaja, na katerih se zbere večina sicer redkih preživelih internirancev, zlasti pa veliko mladine z obeh bregov Save.

Prvič pa so se to pot zbrali tudi raziskovalci, da spregovorijo o nekaterih vprašanih, povezanih z omenjenim taboriščem. Področje obravnave je bilo zastavljeno širše, govorili naj bi o izvorišča ustaškega terorja. Žal tako zastavljena tema ni prišla do polnega izraza tudi v poteku tega srečanja. Poudariti velja, da je bila okrogla miza prvo delovno srečanje — vsaj kolikor je poročevalcu znano — raziskovalcev vključenih v medrepubliški projekt o Jugoslovanih v zaporih in taboriščih med drugo svetovno vojno.

V uvodnem prispevku je Ana Požar, kustos v spominskem območju Jasenovac, spregovorila o delu te ustanove, ki poteka v treh glavnih smereh: skrbi za ureditev celotnega območja, muzejski prezentaciji gradiva in zbiranju predvsem spominskega gradiva, ki ga nato izdajajo v zbirki Poruke (spominski zapiski in umetniška dela). Impozantna je številka 3 220 000 obiskovalcev v zadnjih petnajstih letih. Pri svojem delu pa se še vedno srečujejo s pomembnimi vprašanji, na katera ne znajo zadovoljivo odgovoriti.

Antun Miletić iz Vojnozgodovinskega inštituta Beograd je govoril o zakonskih odredbah, na katerih je temeljil ustaški teror, nekoliko se je zadržal pri organizaciji policije v NDH in opozoril na začetke ustaških taborišč. Anđelko Barbić iz Centra za društvena istraživanja Slavonije i Baranje je govoril o genocidu kot zločinu proti človeštvu.

Zanimiv je bil prispevek dr. Marinka Oluića z Geološke fakultete iz Zagreba, v katerem je predstavil prve rezultate pred nekaj leti izvedenih aerofotogrametrijskih snemanj na območju Jasenovca. Tovrstna snemanja sicer uporabljajo poleg drugih namenov za ugotavljanje možnih arheoloških lokacij, tu pa so ga prvič uporabili za raziskavo novih stanj v pokrajini. Z analizo vegetacijskih razlik je snemanje pokazalo na nekaj deset možnih lokacij še neodkritih množičnih grobnic; na nekaterih od njih so medtem že odkopali ostanke trupel.

O Jasenovcu in Slavoniji v letu 1942, ko so ustaši množično vodili slavonske Srbe v taborišče, je v svojem prispevku govoril Dane Pavlica, dopolnila pa ga je Slavica Hrečkovski z nekaj prikazi deportacij Romov iz Slavonije (okoli 10 000 pobitih).

Radovan Trivunčić je predstavil doslej ugotovljena dejstva o nastanku Jasenovca in času delovanja njegovih posameznih taborišč (Bročice, Krapje, Ciglana, Kožara, Uštica in Mlaka) ter o njihovem zavarovanju.

Podpisani je predstavil temo o Slovencih v Jasenovcu, predstavil pa tudi literaturo o tem taborišču v slovenskem prostoru. Mara Simić-Cvetko je govorila o odporu v ustaških taboriščih, zlasti pa o partijski organizaciji, Katica Hrvojić-Filipović pa o ženskih taboriščih v Jasenovcu in Stari Gradiški.

Sledila je obširna in živa diskusija, v kateri so zlasti preživeli interniranci osvetlili nekatere pojave v taborišču, pa tudi svoje poglede na proučevanje te problematike (D. Kovačević, I. Gabrić, Č. Huber, J. Šašić, G. Vidović, Š. Klaić, F. Rukavina, D. Sorać). Z diskusijskimi prispevki so nastopili tudi znani zgodovinarji dr. Bogdan Krizman, dr. Hrvoje Matković, dr. Eduard Čalić in Mile Dragić.

Okrogla miza je torej tematsko posegla precej širše, kot je nakazoval delovni naslov, nekoliko tudi zaradi temeljitosti, gotovo pa je izpolnila svoj mobilizacijski namen, saj je izpričala pravo delovno zagnanost. V bodoče bi bila zaželjena tematsko ožja srečanja, v kolikor gre gostoljubnim organizatorjem za obdelavo taborišča Jasenovac, še bolj zaželjeno pa bi bilo, da bi se ob posvetih v Jasenovcu, če bodo postali stalni, razvila osrednja jugoslovanska tribuna za proučevanje genocida nad jugoslovanskimi narodi in problematike zaporov in taborišč sploh.

Damijan Guštin